

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസൂപനിഷത്തു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ

॥ മോക്ഷസന്യാസയോഗോ നാമ
അഷ്ടാദശോധ്യായഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

|| മോക്ഷസന്യാസയോഗോ നാമ അഷ്ടാദശോധ്യായഃ ||

അർജുന ഉവാച

സന്യാസസ്യ മഹാബാഹോ തത്ത്വമിച്ഛാമി വേദിതും |
ത്യാഗസ്യ ച ഹൃഷീകേശ പൃഥക്ക്കേശിനിഷുദന || 18.1 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച

കാമ്യാനാം കർമ്മണാം ന്യാസം സന്യാസം കവയോ വിദുഃ |
സർവകർമ്മലത്യാഗം പ്രാഹുസ്ത്യാഗം വിചക്ഷണാഃ || 18.2 ||

ത്യാജ്യം ദോഷവദിത്യേകേ കർമ്മ പ്രാഹുർമനീഷിണഃ |
യജ്ഞദാനതപഃകർമ്മ ന ത്യാജ്യമിതി ചാപരേ || 18.3 ||

നിശ്ചയം ശൃണു മേ തത്ര ത്യാഗേ ഭരതസത്തമ |
ത്യാഗോ ഹി പുരുഷവ്യാഘ്ര ത്രിവിധഃ സമ്പ്രകീർത്തിതഃ || 18.4 ||

യജ്ഞദാനതപഃകർമ്മ ന ത്യാജ്യം കാർയമേവ തത് |
യജ്ഞോ ദാനം തപശ്ചൈവ പാവനാനി മനീഷിണാം || 18.5 ||

ഏതാൻയപി തു കർമാണി സംഗം ത്യക്ത്വാ ഫലാനി ച |
കർത്വാനീതി മേ പാർഥ നിശ്ചിതം മതമുത്തമം || 18.6 ||

നിയതസ്യ തു സന്യാസഃ കർമ്മണോ നോപപദ്യതേ |
മോഹാത്തസ്യ പരിത്യാഗസ്താമസഃ പരികീർത്തിതഃ || 18.7 ||

ദുഃഖമിത്യേവ യത്കർമ്മ കായക്ലേശഭയാത്ത്യജേത് |
സ കൃത്വാ രാജസം ത്യാഗം നൈവ ത്യാഗഫലം ലഭേത് || 18.8 ||

കാർയമിത്യേവ യത്കർമ നിയതം ക്രിയത്യേർജുന |
സംഗം ത്യക്ത്വാ ഫലം ചൈവ സ ത്യാഗഃ സാത്തീകോ മതഃ || 18.9 ||

ന ദ്വേഷ്യകുശലം കർമ കുശലേ നാനുഷ്ണജതേ |
ത്യാഗീ സത്ത്യസമാവിഷ്ടോ മേധാവി ഛിന്നസംശയഃ || 18.10 ||

ന ഹി ദേഹഭൂതാ ശക്യം ത്യക്തും കർമാൺയശേഷതഃ |
യസ്മൂ കർമഫലത്യാഗീ സ ത്യാഗീത്യഭിധീയതേ || 18.11 ||

അനിഷ്ടമിഷ്ടം മിശ്രം ച ത്രിവിധം കർമണഃ ഫലം |
ഭവത്യത്യാഗിനാം പ്രേത്യ ന തു സന്യാസിനാം ക്വചിത് || 18.12 ||

പഞ്ചൈതാനി മഹാബാഹോ കാരണാനി നിബോധ മേ |
സാംഖ്യേ കൃതാന്തേ പ്രോക്താനി സിദ്ധയേ സർവകർമണാം || 18.13 ||

അധിഷ്ഠാനം തഥാ കർതാ കരണം ച പൃഥഗ്വിധം |
വിവിധാശ്ച പൃഥക്ചേഷ്ടാ ദൈവം ചൈവാത്ര പഞ്ചമം || 18.14 ||

ശരീരവാങ്മനോഭിർയത്കർമ പ്രാരഭതേ നരഃ |
ന്യായും വാ വിപരീതം വാ പഞ്ചൈതേ തസ്യ ഹേതവഃ || 18.15 ||

തത്രൈവം സതി കർതാരമാത്മാനം കേവലം തു യഃ |
പശ്യത്യകൃതബുദ്ധിത്യാന സ പശ്യതി ദുർമതിഃ || 18.16 ||

യസ്യ നാഹങ്കൃതോ ഭാവോ ബുദ്ധിർയസ്യ ന ലിപ്യതേ |
ഹത്യാപി സ ഇമാൻ ലോകാന ഹന്തി ന നിബധ്യതേ || 18.17 ||

ഇത്താനം ജ്ഞേയം പരിജ്ഞാതാ ത്രിവിധാ കർമചോദനാ |
കരണം കർമ കർതേതി ത്രിവിധഃ കർമസംഗ്രഹഃ || 18.18 ||

ഇത്താനം കർമ ച കർതാ ച ത്രിയൈവ ഗുണഭേദതഃ |
പ്രോച്യതേ ഗുണസംഖ്യാനേ യഥാവച്ഛൃണു താൻയപി || 18.19 ||

സർവഭൂതേഷു യേനൈകം ഭാവമവ്യയമീക്ഷതേ |
അവിഭക്തം വിഭക്തേഷു തജ്ജ്ഞാനം വിദ്ധി സാന്ത്വികം || 18.20 ||

പൃഥക്ത്യേന തു യജ്ജ്ഞാനം നാനാഭാവാൻപൃഥഗ്വിധാൻ |
വേത്തി സർവേഷു ഭൂതേഷു തജ്ജ്ഞാനം വിദ്ധി രാജസം || 18.21 ||

യത്തു കൃത്സ്നവദേകസ്തിൻകാർയേ സക്തമഹൈതുകം |
അതത്ത്വാർഥവദൽപം ച തത്താമസമുദാഹൃതം || 18.22 ||

നിയതം സംഗരഹിതമരാഗദ്വേഷതഃ കൃതം |
അഫലപ്രപ്തനാ കർമ യത്തത്സാന്ത്വികമുച്യതേ || 18.23 ||

യത്തു കാമേപ്തനാ കർമ സാഹകാരേണ വാ പുനഃ |
ക്രിയതേ ബഹുലായാസം തദ്രാജസമുദാഹൃതം || 18.24 ||

അനുബന്ധം ക്ഷയം ഹിംസാമനപേക്ഷ്യ ച പൗരൂഷം |
മോഹാദാരഭ്യതേ കർമ യത്തത്ത്വാമസമുച്യതേ || 18.25 ||

മുക്തസംഗോന്മഹംവാദീ ധൃത്യുത്സാഹസമൻവിതഃ |
സിദ്ധ്യസിദ്ധ്യാർനിർവികാരഃ കർതാ സാന്ത്വിക ഉച്യതേ || 18.26 ||

രാഗീ കർമഫലപ്രപ്തർലുബ്ധോ ഹിംസാത്മകോശ്രുചിഃ |
ഹർഷശോകാൻവിതഃ കർതാ രാജസഃ പരികീർത്തിതഃ || 18.27 ||

അയുക്തഃ പ്രാകൃതഃ സ്തബ്ധഃ ശരോ നൈഷ്ട്യതികോലസഃ |
വിഷാദീ ദീർഘസൂത്രീ ച കർതാ താമസ ഉച്യതേ || 18.28 ||

ബുദ്ധോർഭേദം ധൃതേഷൈവ ഗുണതസ്ത്രിവിധം ശൃണു |
പ്രോച്യമാനമശേഷേണ പൃഥക്ത്യേന ധനഞ്ജയ || 18.29 ||

പ്രവൃത്തിം ച നിവൃത്തിം ച
കാർയാകാർയേ ഭയാഭയേ |

ബന്ധം മോക്ഷം ച യാ വേത്തി

ബുദ്ധിഃ സാ പാർഥ സാത്തികീ || 18.30 ||

യയാ ധർമ്മധർമ്മം ച കാർയം ചാകാർയമേവ ച |

അയമാവത്പ്രജാനാതി ബുദ്ധിഃ സാ പാർഥ രാജസീ || 18.31 ||

അധർമ്മം ധർമ്മിതി യാ മന്യതേ തമസാവൃതാ |

സർവാർമാൻവിപരിതാംശു ബുദ്ധിഃ സാ പാർഥ താമസീ || 18.32 ||

ധൃത്യാ യയാ ധാരയതേ മനഃപ്രാണേന്ദ്രിയക്രിയാഃ |

യോഗേനാവൃദിച്ചാരിൺയാ ധൃതിഃ സാ പാർഥ സാത്തികീ || 18.33 ||

യയാ തു ധർമ്മകാമാർമാന്ധൃത്യാ ധാരയത്യേർജുന |

പ്രസംഗേന ഫലാകാക്ഷീ ധൃതിഃ സാ പാർഥ രാജസീ || 18.34 ||

യയാ സ്വപ്നം ഭയം ശോകം വിഷാദം മദമേവ ച |

ന വിമുഞ്ചതി ദുർമേധാ ധൃതിഃ സാ പാർഥ താമസീ || 18.35 ||

സുഖം ത്വിദാനീം ത്രിവിധം ശൃണു മേ ഭരതർഷഭ |

അദ്യാസാദ്രമതേ യത്ര ദുഃഖാന്തം ച നിഗച്ഛതി || 18.36 ||

യത്തദഗ്രേ വിഷമിവ പരിണാമേദ്യുതോപമം |

തത്സുഖം സാത്തികം പ്രോക്തമാത്മബുദ്ധിപ്രസാദജം || 18.37 ||

വിഷയേന്ദ്രിയസംയോഗാദ്യത്തദഗ്രേദ്യുതോപമം |

പരിണാമേ വിഷമിവ തത്സുഖം രാജസം സ്മൃതം || 18.38 ||

യദഗ്രേ ചാനുബന്ധേ ച സുഖം മോഹനമാത്മനഃ |

നിദ്രാലസ്യപ്രമാദോത്ഥം തത്താമസമുദാഹൃതം || 18.39 ||

ന തദസ്തി പൃഥിവ്യാം വാ

ദിവി ദേവേഷു വാ പുനഃ |

സത്ത്വം പ്രകൃതിജൈർമുക്തം

യദേഭിഃ സ്യാത്ത്തിഭിർഗുണൈഃ || 18.40 ||

ബ്രാഹ്മണക്ഷത്രിയവിശാം ശൂദ്രാണാം ച പരന്തപ |

കർമാണി പ്രവിഭക്താനി സ്വഭാവപ്രഭവൈർഗുണൈഃ || 18.41 ||

ശമോ ദമസ്തപഃ ശൗചം ക്ഷാന്തിരാർജവമേവ ച |

ഇത്താനം വിഇത്താനമാസ്തിക്യം ബ്രഹ്മകർമ സ്വഭാവജം || 18.42 ||

ശൗര്യം തേജോ ധൃതിർദാക്ഷ്യം യുദ്ധേ ചാപ്യപലായനം |

ദാനമീശ്വരഭാവശ്ച ക്ഷാത്രം കർമ സ്വഭാവജം || 18.43 ||

കൃഷിഗൗരക്ഷ്യവാണിജ്യം വൈശ്യകർമ സ്വഭാവജം |

പരിചർയാത്മകം കർമ ശൂദ്രസ്യാപി സ്വഭാവജം || 18.44 ||

സ്യേ സ്യേ കർമൺയദിരതഃ സംസിദ്ധിം ലഭതേ നരഃ |

സ്വകർമനിരതഃ സിദ്ധിം യഥാ വിന്ദതി തച്ഛൃണു || 18.45 ||

യതഃ പ്രവൃത്തിർഭൂതാനാം യേന സർവമിദം തതം |

സ്വകർമണാ തമദ്യർച്യ സിദ്ധിം വിന്ദതി മാനവഃ || 18.46 ||

ശ്രോയാൻസ്വധർമോ വിഗുണഃ പരധർമാത്സ്യനുഷ്ഠിതാത് |

സ്വഭാവനിയതം കർമ കുർവന്നാപ്നോതി കിൽബിഷം || 18.47 ||

സഹജം കർമ കൗന്തേയ സദോഷമപി ന ത്യജേത് |

സർവാരംഭാ ഹി ദോഷേണ ധൂമേനാഗ്നിരിവാവൃതാഃ || 18.48 ||

അസക്തബുദ്ധിഃ സർവത്ര ജിതാത്മാ വിഗതസ്സുഹഃ |

നൈഷ്ഠർമ്യസിദ്ധിം പരമാം സന്യാസേനാധിഗച്ഛതി || 18.49 ||

സിദ്ധിം പ്രാപ്നോ യഥാ ബ്രഹ്മ തഥാപ്നോതി നിബോധ മേ |

സമാസേനൈവ കൗന്തേയ നിഷ്ഠാ ഇത്താനസ്യ യാ പരാ || 18.50 ||

ബുദ്ധ്യാ വിശുദ്ധയാ യുക്തോ ധൃത്യാത്മാനം നിയമ്യ ച |
ശബ്ദാദീൻവിഷയാംസ്സ്യക്ത്യാ രാഗദ്വേഷൗ വ്യുദസ്യ ച || 18.51 ||

വിവിക്തസേവീ ലഘ്യാശീ യതവാക്കായമാനസഃ |
ധ്യാനയോഗപരോ നിത്യം വൈരാഗ്യം സമുപാശ്രിതഃ || 18.52 ||

അഹങ്കാരം ബലം ദർപം കാമം ക്രോധം പരിഗ്രഹം |
വിമുച്യ നിർമമഃ ശാന്തോ ബ്രഹ്മഭൂയായ കൽപതേ || 18.53 ||

ബ്രഹ്മഭൂതഃ പ്രസന്നാത്മാ ന ശോചതി ന കാഷ്ഠിതി |
സമഃ സർവേഷു ഭൂതേഷു മദ്ദർശിതി ലഭതേ പരാം || 18.54 ||

ദർശ്യാ മാമഭിജ്ഞാനാതി യാവാൻയശ്ചാസ്മി തത്ത്വതഃ |
തതോ മാം തത്ത്വതോ ഇത്യാത്യാ വിശതേ തദനന്തരം || 18.55 ||

സർവകർമാൺയപി സദാ കുർവാണോ മദ്യപാശ്രയഃ |
മത്പ്രസാദാദവാപ്നോതി ശാശ്വതം പദമവ്യയം || 18.56 ||

ചേതസാ സർവകർമാണി മയി സന്യസ്യ മത്പരഃ |
ബുദ്ധിയോഗമുപാശ്രിത്യ മച്ചിത്തഃ സതതം ഭവ || 18.57 ||

മച്ചിത്തഃ സർവദുർഗാണി മത്പ്രസാദാത്തരിഷ്യസി |
അഥ ചേത്യമഹങ്കാരാന ശ്രോഷ്യസി വിനഷ്യസി || 18.58 ||

യദഹങ്കാരമാശ്രിത്യ ന യോസ്യ ഇതി മൻയസേ |
മിഥൈശ്ച വ്യവസായസ്മേ പ്രകൃതിസ്ത്യാം നിയോക്ഷ്യതി || 18.59 ||

സ്വഭാവജ്ഞന കൗന്തേയ നിബദ്ധഃ സ്വേന കർമണാ |
കർതും നേച്ഛസി യൻമോഹാത് കരിഷ്യസ്യവശോപി തത് || 18.60 ||

ഈശ്വരഃ സർവഭൂതാനാം ഹൃദേശ്ശ്രേർജ്ജുന തിഷ്ഠതി |
ഭ്രാമയൻസർവഭൂതാനി യന്ത്രാരൂഢാനി മായയാ || 18.61 ||

തമേവ ശരണം ഗച്ഛ സർവഭാവേന ഭാരത |
തത്പ്രസാദാത്പരാം ശാന്തിം സ്ഥാനം പ്രാപ്സ്യസി ശാശ്വതം || 18.62 ||

ഇതി തേ ഇണാനമാഖ്യാതം ഗുഹ്യാദ്ഗുഹ്യതരം മയാ |
വിമൃശ്യൈതദശേഷേണ യഥേച്ഛസി തഥാ കുരു || 18.63 ||

സർവഗുഹ്യതമം ഭൂയഃ ശൃണു മേ പരമം വചഃ |
ഇഷ്ടോഽസി മേ ദ്യവ്യാമിതി തതോ വക്ഷ്യാമി തേ ഹിതം || 18.64 ||

മൻമനാ ഭവ മദ്ഭക്തോ മദ്യാജി മാം നമസ്കൂരു |
മാമേവൈഷ്യസി സത്യം തേ പ്രതിജ്ഞേ പ്രിയോഽസി മേ || 18.65 ||

സർവധർമാൻ പരിത്യജ്യ മാമേകം ശരണം വ്രജ |
അഹം ത്യാ സർവപാപേഭ്യോ മോക്ഷയിഷ്യാമി മാ ശുചഃ || 18.66 ||

ഇദം തേ നാതപസ്തായ നാഭക്തായ കദാചന |
ന ചാശുശ്രൂഷവേ വാച്യം ന ച മാം യോഭ്യസൂയതി || 18.67 ||

യ ഇദം പരമം ഗുഹ്യം മദ്ഭക്തേഷ്ചഭിധാസ്യതി |
ഭക്തിം മയി പരാം കൃത്യാ മാമേവൈഷ്യത്യസംശയഃ || 18.68 ||

ന ച തസ്മാൻമനുഷ്യേഷു കശ്ചിൻമേ പ്രിയകൃത്തമഃ |
ഭവിതാ ന ച മേ തസ്മാദൻയഃ പ്രിയതരോ ഭൂവി || 18.69 ||

അധ്യേഷ്യതേ ച യ ഇമം ധർമ്യം സംവാദമാവയോഃ |
ഇണാനയജ്ഞേന തേനാഹമിഷ്ടഃ സ്യാമിതി മേ മതിഃ || 18.70 ||

ശ്രദ്ധാവാനനസൂയശ്ച
ശൃണുയാദപി യോ നരഃ |
സോഽപി മുകൃതഃ ശുഭാൻ ലോകാൻ
പ്രാപ്സുയാത്പുൺയകർമണാം || 18.71 ||

കച്ചിദേതച്ഛൂതം പാർഥ ത്വയൈകാഗ്രേണ ചേതസാ |
കച്ചിദജ്ഞാനസംമോഹഃ പ്രനഷ്ടസ്മൈ ധനഞ്ജയ || 18.72 ||

അർജുന ഉവാച
നഷ്ടോ മോഹഃ സ്മൃതിർലബ്ധോ ത്വത്പ്രസാദാൻമയാച്ഛൂത |
സ്ഥിതോസ്തി ഗതസന്ദേഹഃ കരിഷ്യേ വചനം തവ || 18.73 ||

സഞ്ജയ ഉവാച
ഇത്യഹം വാസുദേവസ്യ പാർഥസ്യ ച മഹാത്മനഃ |
സംവാദമിമമശ്രൗഷമദ്ഭൂതം രോമഹർഷണം || 18.74 ||

വ്യാസപ്രസാദാച്ഛൂതവാനേതദ്ഗുഹ്യമഹം പരം |
യോഗം യോഗേശ്വരാത്കൃഷ്ണാത്സാക്ഷാത്കഥയതഃ സ്വയം || 18.75 ||

രാജൻസംസ്മൃത്യ സംസ്മൃത്യ സംവാദമിമദ്ഭൂതം |
കേശവാർജുനയോഃ പുൺയം ഹൃഷ്യാമി ച മുഹൂർമുഹൂഃ || 18.76 ||

തച്ച സംസ്മൃത്യ സംസ്മൃത്യ രൂപമത്യദ്ഭൂതം ഹരേഃ |
വിസ്മയോ മേ മഹാൻ രാജൻഹൃഷ്യാമി ച പുനഃ പുനഃ || 18.77 ||

യത്ര യോഗേശ്വരഃ കൃഷ്ണോ യത്ര പാർഥോ ധനുർധരഃ |
തത്ര ശ്രീർവിജയോ ഭൂതിർധ്രുവാ നീതിർമതിർമമ || 18.78 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭഗവദ്ഗീതാസുപനിഷത്സു ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ
ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ മോക്ഷസന്യാസയോഗോ നാമ അഷ്ടാദശോധ്യായഃ ||